

Univerzitet u Nišu, Ekonomski fakultet
Niš, 25. jun 2021.

XXVI Naučni skup
**REGIONALNI RAZVOJ I DEMOGRAFSKI TOKOVI
ZEMALJA JUGOISTOČNE EVROPE**

UTICAJ RUDARSKOG BASENA “KOLUBARA” NA RAZVOJ NASELJA U OPŠTINI LAZAREVAC

Sandra Vukašinić*

Msc Milica Todorović*

***Rezime:** Rudarski basen Kolubara, kroz svoju primarnu ulogu snabdevanja termoelektrana za proizvodnju električne energije, predstavlja jedan od temelja privrednog razvoja Republike Srbije, sa posebnim naglaskom na opštinu Lazarevac na čijoj se teritoriji basen najvećim delom prostire. Višegodišnja dinamika širenja kopova i razvoja rudarske delatnosti uticala je na transformaciju geopratora, kako u pozitivnom tako i u negativnom kontekstu. Osnovni cilj ovog rada jeste detaljno sagledavanje uticaja rudarskog basena „Kolubara“ na sveobuhvatni razvoj naselja na teritoriji opštine Lazarevac. Istraživanje je pokazalo da širenjem površinskih kopova dolazi do promene u demografskim, funkcionalnim i fizionomskim karakteristikama naselja, kao i do raseljavanja samih naselja ili njihovih pojedinih delova. U skladu sa tim, budući razvoj mora biti usmeren na organizaciju racionalnije mreže centara, koji će olakšati transformaciju okolnih naselja, uz marginalizaciju negativnih uticaja širenja ugljenokopa na homogenost i kompaktnost postojeće mreže naselja.*

***Ključne reči:** opština Lazarevac, rudarski basen “Kolubara”, naselja, razvoj*

1. Uvod

Rudarski basen „Kolubara” predstavlja najveći ogranak u okviru JP „Elektroprivreda Srbije” i lider je u proizvodnji uglja u Republici Srbiji i na Balkanu. Na površinskim kopovima „Kolubare” godišnje se proizvede oko 30 miliona tona lignita, što je oko 70% ukupne proizvodnje uglja i 52% proizvodnje električne energije u Srbiji (<http://www.eps.rs/cir/kolubara/Pages/O%20namera/Osnovni-podaci.aspx>). Rudarski radovi na eksploataciji lignita obuhvataju teritorije ukupno 18 naselja, od kojih se 14 nalaze u opštini Lazarevac, 2 u opštini Lajkovac i 2 u opštini Ub. Eksploatacija uglja u rudarskom basenu “Kolubara” donosi opštini Lazarevac poseban ekonomski prosperitet, te se ona svrstava među privredno najrazvijenije opštine u Srbiji.

*Geografski fakultet Univerzitet u Beogradu, Srbija; vukasinovicsandra96@gmail.com

*Geografski fakultet Univerzitet u Beogradu, Srbija; milicageo123@gmail.com

UDK 622.012(497.11)

Opština Lazarevac predstavlja jednu od 17 opština Grada Beograda, prostire se na 389 km² površine i obuhvata teritoriju u srednjem toku reke Kolubare. Locirana je između 44°16' i 44°34' severne geografske širine i 20°11' i 20°28' istočne geografske dužine i graniči se sa opštinama Ub i Lajkovac na zapadu, opštinom Obrenovac na severu i severozapadu, opštinom Arandelovac na istoku, opštinama Barajevo i Sopot na severoistoku i opštinom Ljig na jugu. Teritorijom opštine Lazarevac prolaze Ibarska magistrala i železnička pruga Beograd – Bar, a razvijenu saobraćajnu mrežu dopunjuju i magistralni put prema Arandelovcu, Valjevu i Obrenovcu, kao i više regionalnih puteva. Transport velikih količina uglja do termoelektrane “Nikola Tesla” u Obrenovcu, obezbeđuje industrijska pruga koja povezuje pogone rudarskog basena Kolubara. Opštinu Lazarevac čine 33 naselja od kojih samo Lazarevac pripada kategoriji gradskih naselja (<http://lazarevac.rs/o-opstini/geografija/polozaj.html>).

Intenzivni razvitak rudarske i industrijske delatnosti u drugoj polovini 20. veka imao je velikog uticaja na sveobuhvatni socio-ekonomski razvoj opštine Lazarevac, kroz otvaranje novih radnih mesta, porast životnog standarda, modernizacije života itd. Veće mogućnosti zaposlenja direktno su uticale na porast broja aktivnih lica. Međutim, utvrđivanjem novih rezervi rude lignita, došlo je do ekspanzije rudarskih radova što se negativno odražava na sve medijume životne sredine (emisija zagađujućih materija, ispuštanje neprečišćenih rudarskih i otpadnih voda, buka i vibracije), a time i na kvalitet života stanovništva u neposrednoj blizini ugljenokopa.

Cilj ovog rada je sagledavanje uticaja rudarskog basena “Kolubara” na razvoj naselja opštine Lazarevac i utvrđivanje dinamike procesa njihovog raseljavanja. Među naseljima koja su locirana u zoni eksploatacije mogu se izdvojiti ona koja su potpuno raseljena, naselja u kojima je proces raseljavanja u toku, kao i naselja koja će eventualno u budućnosti biti uključena u ovaj proces. Rad se zasniva na analizi podataka Republičkog zavoda za statistiku i drugih izvora od značaja za sagledavanje date problematike, kao i na prostornom predstavljanju podataka primenom kartografskog metoda. Analizom karte naseljenosti opštine Lazarevac pre početka eksploatacije i danas i dovođenjem u korelacioni odnos sa dinamikom širenja kopova uočene su određene tendencije i omogućeno je razumevanje procesa raseljavanja.

2. Demografske i funkcionalne determinante razvoja

Demografski razvoj opštine Lazarevac u skladu je sa procesima industrijalizacije, urbanizacije i deagrarijacije koji su direktno podstaknuti nastankom i ekspanzijom RB “Kolubara”. Razvoj rudarskih i industrijskih delatnosti uticao je, pre svega, na različite tipove migracionih tokova što je uslovalo transformaciju naselja u pogledu njihovih demografskih i funkcionalnih karakteristika i kao krajnju fazu njihovo delimično ili potpuno raseljavanje. U skladu sa tim analiza osnovnih demografskih pokazatelja predstavlja važan segment razumevanja prethodno pomenutih procesa.

Sagledavanjem podataka o kretanju broja stanovnika na nivou opštine Lazarevac, može se uočiti da se svaki međupopisni period karakteriše tendencijom porasta broja stanovnika, izuzev perioda 1991-2002. godine kada je zabeležen zanemarljiv pad. Najveći porast broja stanovnika zabeležen je u periodu 1981-1991. godine (15,3) i posledica je pozitivnog prirodnog priraštaja i doseljavanja stanovništva. Nakon izbijanja ratnih sukoba na prostoru bivše Jugoslavije došlo je do intenzivnih migracija na teritoriju Srbije iz bivših jugoslovenskih republika, a opština Lazarevac je ubrzo postala značajno imigraciono područje upravo zbog

Uticaj rudarskog basena "Kolubara" na razvoj naselja u opštini Lazarevac

povoljnih ekonomskih prilika i mogućnosti zaposlenja (<http://lazarevac.rs/opštini/geografija/stanovnistvo.html>). Indeks promene pokazuje da je najveći porast broja domaćinstava zabeležen u periodu 1953-1961. godine (29,8%). Od popisa 1948. godine, pa do poslednjeg popisa broj domaćinstva se više nego udvostručio i dostigao 18862 domaćinstva. Podaci poslednjeg popisa stanovništva 2011. godine pokazuju da opština Lazarevac ima 58662 stanovnika, dok prosečna gustina naseljenosti iznosi 152 st/km².

Tabela 1. Kretanje broja stanovnika i domaćinstava opštine Lazarevac u periodu 1948-2011.

Popis stanovništva	Ukupan broj stanovnika	Indeks promene	Ukupan broj domaćinstva	Indeks promene
1948.	36377	-	7858	-
1953.	38794	106,6	8921	113,5
1961.	43906	113,2	11582	129,8
1971.	45675	104	12665	109,4
1981.	51068	111,8	15095	119,2
1991.	58882	115,3	17640	116,9
2002.	58511	99,3	18802	106,6
2011.	58662	100,3	18862	100,3

Izvor: RZS, 2014.

Na osnovu populacione veličine mogu se izdvojiti nekoliko grupa naselja:

- naselja populacione veličine do 200 stanovnika - Cvetovac
- naselja populacione veličine do 200-500 stanovnika – Bistrica, Burovo, Dren, Lukavica, Prkosava, Strmovo, Stubica, Šušnjar
- naselja populacione veličine 500-1000 stanovnika – Arapovac, Barzilovica, Brajkovac, Dudovica, Županjac, Zeoke, Junkovac, Kruševica, Leskovac, Mali Crljeni, Medoševac, Sokolovo, Trbušnica.
- naselja populacione veličine 1000-2000 stanovnika – Baroševac, Vrbovno, Mirosaljci, Petka, Rudovci, Čibutkovica
- naselja sa više od 2000 stanovnika – Veliki Crljeni, Vreoci, Stepojevac, Šopić
- gradsko naselje Lazarevac - 26006 stanovnika

Tabela 2. Kretanje broja stanovnika u gradskim i ostalim naseljima

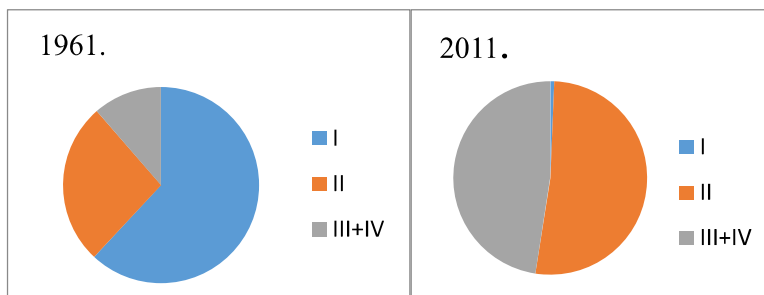
Kategorija naselja	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.
Gradska	3614	3970	5905	7994	13184	21978	22732	26006
Ostala	32763	34824	38001	37681	37884	36904	35779	32616

Izvor: RZS, 2014.

Analiza podataka o kretanju broja stanovnika prema različitim kategorijama naselja ukazuje na trend konstantnog porasta broja stanovnika u gradskom naselju Lazarevac. Pored opštinskog centra, porast broja stanovnika beleže i veća ruralna naselja. Većinski je ovde reč o naseljima koja se nalaze izvan granica uticaja RB "Kolubara", a koja imaju određene odlike urbanih centara (Stepojevac, Veliki Crljeni, ali i prigradsko naselje Šopić). Pad broja stanovnika u ostalim naseljima, pre svega u naseljima eksploatacionog područja, evidentan

je od međupopisnog perioda 1981-1991. godina, a upravo za taj period vezuje se nagli porast broja stanovnika u gradskom naselju. Od 80-ih godina XX veka na teritoriji opštine Lazarevac počinje eksproprijacija zemljišta, zbog širenja površinskih kopova, te su iseljeni delovi određenih naselja ili čitava naselja, dok je stanovništvo u najvećem broju slučajeva migriralo u gradsko naselje u opštini. Neretko je proces iseljavanja stanovništva iz naselja zahvaćenih procesom eksproprijacije praćen značajnom novčanom naknadom na račun izgubljene imovine. Međutim, u pojedinim slučajevima je proces raseljavanja veoma otežan, s obzirom na to da deo stanovništva odbija da se iseli. Kada ne dolazi do potpunog raseljavanja naselja, stanovništvo koje ostaje u delovima koji nisu predviđeni za izmeštanje, suočava se sa narušenim kvalitetom života zbog neposredne blizine kopa i svakodnevnih rudarskih radova. Pored preseljavanja unutar opštine, stanovništvo se iseljava i van granica opštine i to pretežno na prostor užeg jezgra grada Beograda, dok su manjeg značaja migracije usmerene prema opštinama u Kolubarskom okrugu.

Grafikon 1. Udeo zaposlenog stanovništva po sektorima delatnosti u opštini Lazarevac 1961. i 2011. godine

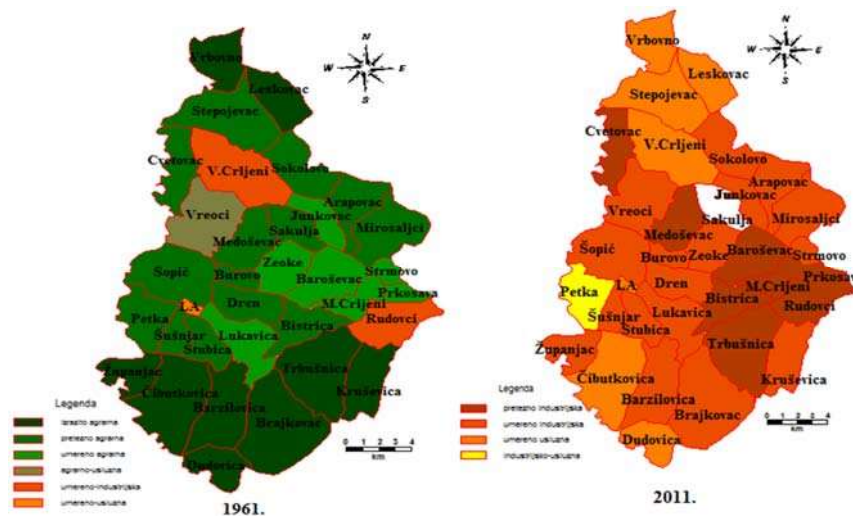

Izvor: Formirano na osnovu podataka - RZS, 1961. i 2011.

Razmatranje funkcionalnih determinanti opštine Lazarevac ukazuje na to da su gotovo sva naselja od sredine XX veka pa do druge decenije XXI veka promenila svoju funkciju. Navedeno je u vezi sa činjenicom da od 60-ih godina XX veka dolazi do razvoja rudarstva i industrije, ubrzo nakon početka površinske eksploatacije lignita (<http://www.eps.rs/cir/kolubara/Pages/Istorija/Istorija.aspx>). Intenzivan razvoj rudarstva i industrije pruvukao je značajni udeo radne snage koji je do tada bio orijentisan ka primarnom sektoru delatnosti. Izvršena reorganizacija funkcionalnih delatnosti praćena je intenzivnim procesom deagrarijacije, smanjenjem broja aktivnog stanovništva u primarnom sektoru delatnosti u korist sekundarnog, tercijarnog i kvartarnog sektora. Naime, širenje površinskih kopova na račun plodnog zemljišta i kontinuirani rashodi uz nesigurne prihode uslovlili su napuštanje poljoprivredne delatnosti. Suprotno tome, mogućnosti zaposlenja za najrazličitije profile u sektoru industrije i rudarstva, visoke zarade i stabilna radna mesta predstavljali su osnovne privlačne faktore za stanovništvo seoskih naselja opštine Lazarevac, ali i stanovništvo okolnih opština.

Uticaj rudarskog basena “Kolubara” na razvoj naselja u opštini Lazarevac

Slika 1. Funkcionalni tipovi naselja opštine Lazarevac 1961. godine i 2011. godine.

Izvor: Formirano na osnovu podataka - RZS, 1961a. i 2011a.

U periodu od 1961-2011. godine većina naselja se transformisala iz pretežno agrarnih u umereno i pretežno industrijska naselja. Naselja u perifernim delovima opštine tj. u krajnjem severnom (Vrbovno i Leskovac) i južnom delu (Barzilovica, Brajkovac, Dudovica) su 1961. godine bila izrazito agrarna, gde je učešće primarnog sektora bilo veće od 80%, a nekoliko decenija kasnije to su naselja sa naglašenim industrijskim i uslužnim funkcijama. Do 2011. godine opština Lazarevac se razvila u pravu industrijsku opštinu, sa prevagom energetsko – sirovinskog sektora u strukturi industrije. To objašnjava činjenicu da je u 75% naselja dominantna industrijska funkcija. Prigradska naselja Šopić, Burovo, Dren, Lukavica, Stubica i Šušnjar su umereno industrijska, kao i naselja u zoni neposrednog uticaja kopova. Pretežno industrijska su ona naselja gde su rudarski radovi najintezivniji, pre svega na istoku opštine – Baroševac, Bistrica, Mali Crljeni, Prkosava, Rudovci, ali i naselja Medoševac i Cvetovac.

3. Uticaj rudarskog basena “Kolubara” na proces raseljavanja naselja

Ugalj je u lazarevačkom kraju otkriven još 1875. godine, međutim tek nekoliko decenija kasnije, nakon puštanja u saobraćaj pruge Beograd – Lajkovac – Valjevo, uzima ozbiljnije učešće u privredi Srbije. Početak proizvodnje vezuje se za jamsku eksploataciju i otvaranje jame „Zvizdar“ 1896. godine. U istočnom i zapadnom delu basena ugalj se sukcesivno vadio u 14 jama: „Zvizdar“, „Sokolovac“, „Skobalj“, „Radljevo“, „Prkosava“, „Veliki Crljeni“, „Kolubara 1“, „Veliki Crljeni-Kolubara 2“, „Kosmaj-Kolubara 3“, „Baroševac“, „Šopić“, „Junkovac“ (Desnica, 1989). Površinska eksploatacija uglja počinje 1952. godine, kada je, otvaranjem prvog površinskog kopa - Polja „A“ započeta masovna eksploatacija lignita, a potom je usledilo otvaranje novih kopova i postrojenja za preradu i oplemenjivanje uglja:

- Polje „B” (otvoreno 1952, proizvodnja uglja od 1956.);
 - Polje „D” (otvoreno 1961, proizvodnja uglja od 1966.);
 - „Tamnava -Istočno polje” (proizvodnja jalovine i uglja od 1979.);
 - „Tamnava – Zapadno polje” (otvoren 1994, proizvodnja uglja počela 1995.);
 - „Veliki Crljeni” (otvoreno 2008, proizvodnja uglja od 2009.);
 - Mokra separacija, postrojenje za čišćenje kolubarskog lignita, (počela sa radom 1956. godine);
 - Sušara, postrojenje za sušenje uglja (1957);
 - Početak rada stare Toplane (1957);
 - Prva faza Suve separacije krenula u pogon 1969;
 - Prestanak stare i početak rada nove Toplane (1981);
 - Početak rada nove Sušare (1986).
- (<http://www.eps.rs/cir/kolubara/Pages/Istorija/Istorija.aspx>).

Tabela 3. Predviđena dinamika preseljavanja domaćinstva

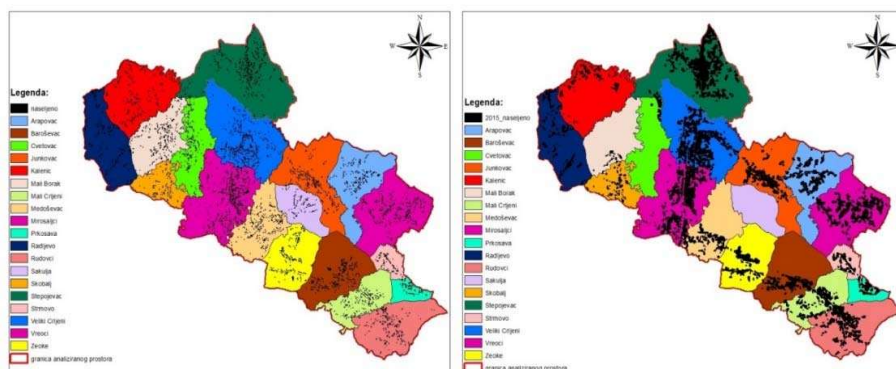
Katastarska opština	Broj domaćinstava	Preseljenje domaćinstava		
		do 2010.	2011-2015.	2015-2020.
Baroševac	303	65	-	-
Burovo	139	-	-	49
Vreoci	1088	685	403	-
V. Crljeni	1528	24	-	-
Zeoke	233	31	140	-
Medoševac	299	59	-	-
Cvetovac	70	30	40	-
Šopić	646	6	9	-
Ukupno	4306	900	592	49

Izvor: Plan generalne regulacije za područje naselja Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo, 2008.

Na teritoriji opštini Lazarevac rudarski radovi su prisutni na prostoru sledećih naselja: Arapovac, Baroševac, Veliki Crljeni, Vreoci, Zeoke, Junkovac, Mali Crljeni, Medoševac, Mirosaljci, Prkosava, Rudovci, Stepojevac, Strmovno, Cvetovac (<http://lazarevac.rs/opstini/geografija/stanovnistvo.html>). Površinska eksploatacija uglja započela je 1952. godine i od tada su se ugljonosna polja konstantno širila, tako da je proces raseljavanja naselja bio neminovan. Preciznim geološkim istraživanjima utvrđeno je rasprostiranje ugljenih horizonata. U skladu sa tim je izvršeno i planiranje raseljavanja naselja. Poznato je u kom pravcu će ugljenkop napredovati i da li je potrebno raseliti čitava naselja ili samo određene delove istih (<http://www.eps.rs/cir/kolubara/Pages/Istorija/Istorija.aspx>). Analizom dinamike preseljavanja domaćinstava u protekloj deceniji zaključuje se da su preseljena sva domaćinstva iz naselja Vreoci i to najveći broj domaćinstava do 2010. godine, a ostatak u periodu 2011-2015. godina. Za naselja Cvetovac i Zeoke karakteristična je ista dinamika preseljavanja, sa razlikom što je u Zeokama ostalo još domaćinstava koja će u bliskoj budućnosti biti raseljena. U naseljima Burovo, Veliki Crljeni, Medoševac i Šopić, rudarskim radovima su zahvaćeni samo delovi naselja, te je u skladu sa tim u process preseljavanja uključen manji broj domaćinstava.

Uticaj rudarskog basena "Kolubara" na razvoj naselja u opštini Lazarevac

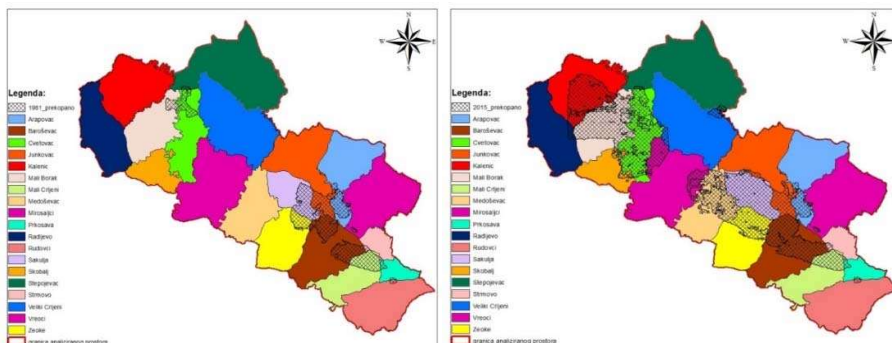
Slika 2. Prikaz naseljenosti prostora pre površinske eksploatacije i 2015. godine

Autor: Tomić, 2015.

Širenjem kopova i napredovanjem rudarskih radova stanovništvo se zadržavalo samo u perifernim delovima kopa, dok su delovi gde su najintezivniji radovi ostali gotovo bez stanovnika. Naselje Sakulja je u potpunosti raseljeno i prema popisu stanovništva 1991. godine u ovom naselju nije evidentirano ni jedno lice. Njegovu sudbinu će u bliskoj budućnosti imati i naselje Cvetovac u kojem je naseljen još samo krajnji severoistok naselja uz granicu sa Velikim Crljenima. Slično je i sa naseljima Medoševac, Zeoke i Baroševac gde je stanovništvo koncentrisano u zapadnim delovima ovih naselja, a u naseljima Mali Crljeni i Rudovci u zapadnom i centralnom delu. Na suprotnoj strani kopa naseljeni su istočni delovi Junkovca, Arapovca, Mirosaljaca i Prkosave. U naselju Veliki Crljeni ugajl se eksploatiše u perifernoj zoni naselja, a stanovništvo se zadržalo u unutrašnjosti. U zavisnosti od količine utvrđenih rezervi i uslova za eksploataciju planira se i raseljavanje naselja. Brzina i pravac širenja kopova određuju opstanak naselja u eksploatacionom području.

Slika 3. Prikaz širenja kopova 1981. i 2015. godine

Autor: Tomić, 2015.

Iako je površinska eksploatacija uglja na teritoriji opštine Lazarevac započela sredinom XX veka, ekspanziju je doživela 80-ih godina kada je došlo do intezivnog napredovanja kopova. Zauzimajući u početku samo manje delove naselja Sakulja, Zeoke i

Baroševac, ugljenokop se iz decenije u deceniju širio u svim pravcima, zalazeći na teritorije okolnih naselja - Mali Crljeni, Prkosava, Medoševac, Vreoci, Junkovac, Arapovac i Mirosaljci. Sa druge strane, na severozapadu opštine rudarski radovi su otpočeli na severu naselja Cvetovac, odakle su zahvatili čitavo naselje i proširili se na teritoriju susedne opštine Lajkovac. Pojedina naselja kao što su Mirosaljci, Prkosava, Strmovo, karakterišu rudarski radovi samo u perifernim delovima, pa nema potrebe za njihovim raseljavanjem, dok su druga prekopana na većem delu svoje teritorije i njihovo raseljavanje je izvesno – Cvetovac, Vreoci. U skladu sa dinamikom otkrivanja ugljonosnih horizonata i planiranim investicijama rudarskog basena odvija se i proces preseljenja. Najvažnije je da lokalno stanovništvo bude detaljno informisano o akcionom planu preseljenja, kao i da proces započne blagovremeno uz uvažavanje potreba i zahteva ugroženog stanovništva.

4. Zaključak

Rudarski basen Kolubara, kroz svoju primarnu ulogu snabdevanja termoelektrana za proizvodnju električne energije, predstavlja jedan od temelja privrednog razvoja Republike Srbije, sa posebnim naglaskom na opštinu Lazarevac na čijoj se teritoriji basen najvećim delom prostire. Dinamika širenja rudarske delatnosti uticala je na demografske i funkcionalne prilike na teritoriji celokupne opštine Lazarevac, kao i na transformaciju mreže naselja. Nekada je opština Lazarevac imala 34 naselja, ali od popisa 1991. ostala je bez naselja Sakulja na čijoj površini je danas ugljenokop. Pored Sakulje, razvoj naselja Vreoci i Cvetovac je veoma ugrožen, dok se u ostalim naseljima koja su uključena u proces eksploatacije vrši raseljavanje pojedinih delova, u skladu sa potrebama rudarskog basena. U zavisnosti od istraživanja geoloških rezervi i daljih planova za eksploataciju lignita u proces raseljavanja uključuje se i neka naselja koja su za sada u prvoj zoni uticaja kopa i rudarski radovi se odvijaju samo na neznatnoj površini. Za potrebe raseljenog stanovništva formirane su naseobinske celine – Rasadnik, Novi Medoševac i Kusadak.

Kako bi se demografski tokovi stabilizovali i izbegla depopulacija moraju se postaviti ciljevi demografskog razvoja i propisati određene mere za realizaciju tih ciljeva. U tu svrhu, neophodno je zadržavanje mladog stanovništva, naročito u seoskim područjima poboljšavanjem uslova školovanja, finansijskom i drugom podrškom za razvoj poljoprivredne proizvodnje i razvoja preduzetništva. Povećanje nataliteta, zaštita i pomoć starijim građanima uključivanjem u programe zbrinjavanja starih takođe mora biti prioritet budućeg razvoja (Prostorni plan gradske opštine Lazarevac, 2012). Naseobinski razvoj teritorije opštine Lazarevac mora biti usmeren na formiranje integrisane mreže naselja, kroz jačanje uloge Lazarevca kao opštinskog, administrativnog i uslužnog centra sa povećanjem kvaliteta urbanih funkcija, razvoj i formiranje ostalih centara naselja i unapređivanje veza između njih kako bi se postigao ujednačen održivi razvoj područja. U pogledu ruralnih naselja neophodno je jačanje uloge naselja Veliki Crljeni kao sekundarnog opštinskog centra. Veoma je važno stvoriti hijerarhijski sistem naselja i centara sa mogućnostima adekvatne prostorne i funkcionalne integracije. U budućem razvoju prioritet je da se omogući razvoj racionalnije mreže centara, koji će biti nosioci transformacije okolnih naselja, uz neutralisanje negativnih efekata širenja Kolubarskog lignitskog basena na homogenost i kompaktnost postojeće mreže naselja (Lokalni ekološki akcioni plan, 2006). Kao jedan od značajnih ciljeva je pronalaženje najcelishodnijih rešenja za transformisanje postojeće mreže naselja, odnosno za preseljenje pojedinih naselja i delova naselja iz zone rudarskih radova, uz uvažavanje dugoročnih socio-ekonomskih, prostorno-funkcionalnih, ekoloških i političkih efekata i posledica (Prostorni plan područja eksploatacije Kolubarskog basena, 2017).

5. Literatura

- Lokalni ekološki akcioni plan (2006). Lazarevac: GO Lazarevac.
- Prostorni plan gradske opštine Lazarevac (2012). Beograd: Službeni list Grada Beograda.
- Prostorni plan područja eksploatacije Kolubarskog basena (2017). Beograd: Institut za arhitekturu i urbanizam Srbije.
- Plan generalne regulacije za područje naselja Baroševac, Zeoke, Medoševac i Burovo (2008). Beograd: Službeni glasnik
- RZS (1961). *Aktivnost i pol.* Beograd: Republički zavod za statistiku.
- RZS (1961a). *Delatnost stanovništva po naseljima.* Beograd: Republički zavod za statistiku.
- RZS (2011). *Aktivnost i pol.* Beograd: Republički zavod za statistiku.
- RZS (2011a). *Delatnost stanovništva po naseljima.* Beograd: Republički zavod za statistiku.
- RZS (2014). *Uporedni pregled broja stanovnika 1948-2011.* Beograd: Republički zavod za statistiku.
- Internet izvori:
<http://www.eps.rs/cir/kolubara/Pages/O%20nama/Osnovni-podaci.aspx>
<https://lazarevac.rs/o-opstini/geografija/stanovnistvo.html>
<https://lazarevac.rs/o-opstini/geografija/polozej.html>
<http://www.eps.rs/cir/kolubara/Pages/Istorija/Istorija.aspx>
<http://www.eps.rs/cir/kolubara/Pages/O%20nama/karte.aspx>

THE INFLUENCE OF THE "KOLUBARA" MINING BASIN ON SETTLEMENT DEVELOPMENT IN THE MUNICIPALITY OF LAZAREVAC

Abstract: *The Kolubara mining basin, through its primary role of supplying thermal power plants for electricity production, is one of the foundations of the Republic of Serbia economic development, with special emphasis on the municipality of Lazarevac on whose territory the mining basin is mostly located. The long-term dynamics of the mines expansion and the mining activities development have influenced the transformation of geospace, both in a positive and in a negative context. The main goal of this paper is a detailed analysis of the impact of the "Kolubara" mining basin on the overall development of settlements in the municipality of Lazarevac. The research showed that the expansion of surface mines leads to a change in the demographic, functional and physiognomic characteristics of the settlements, as well as to the displacement of some of the settlements or their individual parts. Accordingly, future development must be aimed at organizing a more rational network of centers, which will facilitate the transformation of surrounding settlements, while marginalizing the negative impacts of coal mines expansion on the homogeneity and compactness of the existing network of settlements.*

Key words: *municipality of Lazarevac, Kolubara mining basin, settlements, development*